

УДК 2-75:271.2(477)
<https://doi.org/10.5281/zenodo.808813>
orcid.org/0000-0002-9288-3765

Василь Попович

ПОПОВИЧ Василь Михайлович – кандидат філософських наук, доцент кафедри соціальної роботи Запорізького національного технічного університету. Галузь наукових інтересів – філософія освіти, релігієзнавство.

ТЕНДЕНЦІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРАВОСЛАВНОЇ БОГОСЛОВСЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Сучасна система богословської освіти Православної Церкви знаходиться в стадії визначення основних тенденцій розвитку, що викликає низку проблем, які пов'язані, по-перше – з питанням адаптації Православної Церкви до мінливих умов глобалізованого суспільства, посилення впливу ідей секулярного лібералізму і постмодерністських світоглядних установок щодо місця релігії в сучасному суспільстві, і, по-друге – з питаннями входження духовних ВНЗ в національний освітній простір. Тому в статті визначено напрями модернізації і реформування системи православної богословської освіти в умовах глобалізованого суспільства. Виділено три основні напрями розвитку православної богословської освіти в Україні, які сприяють її модернізації: 1) входження в національний освітній простір; 2) підвищення ефективності освітньо-виховного процесу в духовних ВНЗ; 3) впровадження компетентнісного підходу в систему православної богословської освіти.

Ключові слова: *православна богословська освіта, національний освітній простір, Болонський процес, освітньо-виховний процес, компетентнісний підхід.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Глибинні соціокультурні трансформації епохи постіндустріалізму викликають до життя принципово нові форми організації соціальної життєдіяльності, пов'язані з її переорієнтацією на реалізацію гуманістичних цінностей і вирішення глобальних проблем сучасної цивілізації. Фокусом філософського аналізу тенденцій розвитку сучасного суспільства поряд з

© В. М. Попович, 2017

детермінантами глобальних змін стають системні механізми формування постіндустріальних засад соціального устрою. Інноваційний розвиток освіти в межах постсучасних соціокультурних процесів є інтегральним чинником формування постіндустріального суспільства як «суспільства освіти». Таким чином, на сьогодні формується глобальний освітній простір, що вимагає національні освітні системи виконувати складне завдання – адаптуватися до вимог глобальних тенденцій у вищій освіті і намагатися зберегти національні, традиційні освітні системи. Не винятком є і система православної богословської освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні і практичні аспекти православної богословської освіти представлені сьогодні в таких тематичних напрямках: історичний аспект православної освіти (О.Токарева, В.Пашенко, М.Талалай, Д.Поспеловский, Г.Степаненко, В.Липинський, С.Мешкова, В.Денисенко, М.Разіна та ін.); проблеми православної богословської освіти (митрополит Иларіон (Г.Алфеев), архієпископ Антоній (І.Паканіч), П.Балог, Архімандрит Віктор (Бедь), В.Липинский, Л.Рощина, Ю.Кальниш, А.Кислий, О.Панасенко); православна освіта: сучасний стан і перспективи розвитку (А.Кислий, А.Панасенко, М.Разіна, М.Лагодич, А.Колодний, О.Рогова, М.Закович, І.Метлік, Л.Рощина, постанови, звіти Синодальних відділів РПЦ, УПЦ МП і УПЦ КП, звіти Міністерства культури України). Незважаючи на різноманітність досліджень богословської освіти як серед церковних, так і серед світських науковців, на сьогодні недостатньо праць, які спрямовані на визначення напрямів модернізації і реформування системи православної богословської освіти в умовах глобалізованого суспільства.

Мета дослідження – на основі теоретичного аналізу визначити основні напрями розвитку православної богословської освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна система богословської освіти Православної Церкви знаходиться в стадії визначення основних тенденцій розвитку, що викликає низку проблем, які пов'язані, по-перше – з питанням адаптації Православної Церкви до мінливих умов глобалізованого суспільства, посилення впливу ідей ліберального секуляризму і постмодерністських світоглядних установок щодо місця релігії в сучасному суспільстві, і, по-друге – з питаннями входження духовних ВНЗ в національний освітній простір.

Одним з пріоритетних напрямів розвитку православної богословської освіти є її реформування, яке пов'язане із входженням в національний освітній простір України. Основними проблемами в цьому напрямку, як свідчать теоретичні та емпіричні дослідження (в тому числі і авторські) є: запровадження в системі вищої духовної освіти принципів Болонського процесу; визнання державою дипломів і на-

укових ступенів духовних вишів; проблема впровадження теологічної освіти в українських університетах.

Майже всі системи богословської освіти православних церков Європи інтегровані в державні системи і єдиний європейський освітній простір (див. порівняльний аналіз європейських систем богословської освіти Помісних Православних Церков). Тому на даному етапі модернізації системи богословської освіти в Україні є актуальним впровадження принципів Болонського процесу у вищій духовній освіті.

Як зазначають аналітики з системного аналізу [1], впровадження реформування вищої освіти європейських посткомуністичних переходових країнах протягом більш ніж десятиліття були частиною ширших суспільних процесів. Тут відбувається у цілому рух від комунізму в напрямку відкритого, вільного та демократичного суспільства; рух від командної економіки до ринкової; і процеси поступової адаптації до глобальних і європейських трансформацій.

Аналітик з питань реформування вищої освіти в Східній Європі В. Томуск зауважує, що Болонський процес відбувається в кількох взаємопов'язаних площинах: по-перше, в офіційній площині міністрів освіти або інших урядовців, ректорських конференцій та університетських об'єднань, а також у паралельних змінах законодавств, що регулюють вищу освіту, впровадженні законів для навчальних закладів, освітніх та інших об'єднань і фондів на науково-дослідницьку діяльність тощо; по-друге, в офіційній площині окремих закладів вищої освіти, тобто на рівні вищого керівництва університетів; по-третє, на практичному рівні конкретних закладів і їхніх викладачів [2, с.337-353].

Отже, вирішення цього питання в системі богословської освіти залежить від церковного керівництва і вищих духовних закладів Православної Церкви. Однак, ця проблема широко обговорюється як світськими, так і церковними науковцями (В.Хромець, В.Бондаренко, В.Бурега, А.Колодний, А.Юраш, Ю.Чорноморець, митрополит Антоній (Паканич), М.Лагодич, В.Бедь, Г.Алфеев та інші). Так, згідно результатів нашого дослідження серед експертів (в основному священнослужителів) відсоток негативного ставлення до запровадження принципів Болонського процесу – 32%. 57% експертів позитивно налаштовані за умови врахування традиційної системи богословської освіти, що пов'язано із обізнаністю в цьому питанні і прогнозуванні позитивних і негативних наслідків.

У країнах Центральної і Південної Європи православна богословська освіта повністю інтегрована в національні системи вищої освіти і тому в повній мірі підпорядкована вимогам відповідних національних законодавств. Сьогодні у всіх богословських ВНЗ цього регіону

застосовуються норми Болонського процесу, хоча ступінь інтеграції в даний процес різний [3]. Так, в Сербії, Греції, Румунії, Болгарії, Польщі і Словаччині православна богословська освіта має трьохступеневу структуру, яка передбачається нормативними актами Болонського процесу. Хоча в різних країнах тривалість цих ступенів може бути різною, і можуть відрізнятися навчальні плани різних богословських ВНЗ, загальний принцип організації вищої освіти однаковий. Також в рамках Болонського процесу між православними богословськими ВНЗ Європи існує регулярний обмін студентами.

Як зазначає Антоній (Паканич): «опис нашої традиційної системи духовної освіти в європейських категоріях відкриває перспективу для плідного співробітництва з богословськими школами інших Помісних Церков. Перш за все, реформована система освіти надасть можливість встановити еквівалентність дипломів про отримання богословської освіти. Крім того, в рамках реформованої системи духовної освіти стає можливим обмін студентами. Все це допомагає налагодити тісне співробітництво між братськими Помісними Церквами в сфері освіти і сприяє формуванню єдиного простору православної богословської освіти в Європі» [4].

Запровадження Болонського процесу також передбачає необхідність визнання державою дипломів і наукових ступенів вищих духовних навчальних закладів, що також породжує низку питань серед світських і церковних науковців та керівництва освітою. На державному і Церковному рівнях необхідно знайти спільний діалог і ухвалити відповідне політичне рішення щодо взаємовизнання дипломів про вищу духовну [богословську (теологічну)] і вищу світську освіту та відповідно про взаємовизнання дипломів про наукові ступені та атестати про вчені звання вищих духовних навчальних закладів і вищих світських навчальних закладів у тих галузях, в яких вони спеціалізуються і є носіями сучасних знань (це підтверджується і результатами емпіричного дослідження – 64% опитаних священнослужителів позитивно оцінюють цей процес, визнаючи що він сприятиме модернізації і реформуванню богословської освіти і Церкви взагалі). При цьому, як зазначає В.Бедь, «Українська Православна Церква не претендує на те, щоб втручатись у діяльність світської системи освіти і науки, але натомість розуміє, що сама світська вища освіта та наука не зможе здійснити належного рівня підготовку богословських (теологічних) кадрів з вищою освітою та наукових, науково-педагогічних кадрів у галузі Богослов'я (Теології) без безпосередньої участі в цьому процесі вищих духовних шкіл» [5, с.5].

Інша проблема – впровадження теологічної освіти в світських навчальних закладах. Дискусії навколо питання статусу теології в науково-

му та освітньому просторі не вшухають, воно дедалі ширше обговорюється. Слід зазначити, що вища духовна освіта в Православній Церкві на території колишньої Російської імперії була повністю відокремлена від світської – в університетах були відсутні богословські факультети, а підготовкою священнослужителів займалися лише духовні семінарії та академії. Така традиція збереглася і по сей день, тому впровадження теологічної освіти в світські навчальні заклади – це нова тенденція розвитку православної богословської освіти в Україні. Якщо для Західної Європи – це здебільшого пошук нових привабливих форм присутності теології в університеті, розгляд нових викликів для церкви та суспільства, на які повинно реагувати теологічне знання, то для України – це питання, в першу чергу, інституалізації теології. Йдеться про пошуки форми її присутності в освітньому та науковому просторах.

Як зазначає В.Хромець, це може бути підготовка бакалаврів, спеціалістів, магістрів за напрямком та спеціальністю теологія (з зазначенням конфесії). Це може бути додаткове навчання за рахунок варіативної складової навчального плану з можливістю отримання додаткового фаху теолога. Також можливим є отримання теологічної освіти за програмою паралельного навчання. Інший варіант – це отримання диплому спеціаліста в системі перепідготовки кадрів з зазначенням кваліфікації «викладач теологічних дисциплін у вищих навчальних закладах» [6, с.246].

Інший напрям розвитку православної богословської освіти – підвищення ефективності освітньо-виховного процесу в духовних ВНЗ. Тут можна виділити три взаємопов'язані аспекти: 1) пріоритет духовного виховання і розвитку майбутніх священнослужителів на традиційній православній основі; 2) демократизація освітнього процесу в духовних ВНЗ; 3) оптимізація предметного поля освітнього процесу.

Основними завданнями духовної освіти є моральне та православне виховання особистості священнослужителя, який зможе буди пастирем для інших віруючих, і формування особистості богослова, який би мав змогу надавати відповіді проблемам сучасного соціального світу, який постійно змінюється. Якщо другий вектор пов'язаний із набуттям богословських знань і формуванням високоосвіченої особистості, то перший вектор – це духовне зростання і формування морально-етичної компетентності майбутнього священнослужителя на основі принципів християнської педагогіки.

Головним завданням світської педагогіки є формування всебічно розвинутої особистості. Для реалізації цього завдання світська педагогіка творчо поєднує навчання і виховання. Християнська педагогіка завдання виховання висуває на перший план. При цьому під процесом виховання християнська педагогіка розуміє формування духовно зрілої

особистості. Християнство – це перш за все цілісний спосіб життя. Цей спосіб життя задуманий Богом, але формується в результаті набуття особистістю певних навичок, які дозволяють сформуванню ті якості характеру, які є чеснотами. При цьому процес набуття навичок передбачає взаємодію особистих аскетичних зусиль та благодаті Божої. «Свобода і благодать – два крила, які піднімають людину до висот духовної довершеності» [7]. Особливо відповідальним завданням є виховання у системі вищої духовної освіти майбутніх священників. Тому пріоритетом розвитку богословської освіти є формування концепції освітньо-виховного процесу в духовних ВНЗ як відповідь на виклики ідеології постсучасності – секулярного лібералізму і ідей постмодернізму.

Ідеологія постмодернізму глибоко увійшла в сферу освіти, порушивши розвиток педагогічної думки, яка виникла на основі традиції і авторитету. Метою постмодерністської педагогіки є шлях для учня у відсутності абсолюту, авторитетів та ієрархічної сопідпорядкованості [8].

Відповіддю на секуляризм і плюралізм постмодерністської педагогіки, на думку Д.Конюхова і О.Янушкавічене, є педагогічний ісихазм. Вони вважають, педагогічний ісихазм – «це напрям в православної педагогіці, метою якого є обожнення людини, що досягається шляхом воцерковлення, тобто максимального проникнення в сакральне життя Церкви. Предметом православної педагогіки є процес набуття особистістю рятівного, морально загартованого духовного досвіду» [9]. У таблиці 1 представлено деякі відмінності ісихастської та постмодерністської виховних моделей.

Таблиця 1

Порівняння ісихастської і постмодерністської освітньо-виховних моделей

Характеристики освітньо-виховної моделі	Ісихастська модель	Постмодерністська модель
Світоглядна домінанта	Православ'я, традиціоналізм	Неоязичество, окультизм, езотеричні духовні течії
Духовні основи освітньо-виховного процесу	Непорушність авторитету Бога, Святого Писання і Передавання, святих, визнання ієрархічного світоустрою	Відмова від віри в Абсолют, авторитети та ієрархічну сопідпорядкованість, пріоритет власного шляху і курсу
Мета освіти	Перетворена людина	Успішна людина

Спрямованість життя, що виховується	Духовна укоріненість, скерованість до Бога	Самодостатність, орієнтація на особистий успіх
Правила і норми життя, що виховуються	Відповідність православним традиціям	Вседозволеність, життя «по ту сторону добра і зла»

Отже, формування моделі виховання майбутніх священнослужителів – один із пріоритетних напрямів розвитку православної богословської освіти.

Як нами було виявлено в результаті соціально-психологічного дослідження серед експертів і студентів духовних ВНЗ, одним із факторів підвищення ефективності освітньо-виховного процесу є його демократизація, яка полягає в лібералізації стосунків між викладачами і студентами і організації режиму навчання (41% студентів вважають цей аспект впливовим).

Поняття демократизації освіти широке та неоднозначне. Демократичність повинна характеризувати як процес навчання та викладання («демократія в аудиторії»), так і весь уклад повсякденного життя учнів і студентів («студентське самоврядування»). Не менше значення має присутність демократії в організації системи освіти в суспільстві в цілому (йдеться, насамперед, про автономність навчальних закладів). Упровадження реальної університетської автономії щільно переплітається з демократизацією навчального процесу, стосунків викладачів і студентів. Будь-які прояви авторитаризму загрожують вихованням покірливості або, навпаки, прагнень до бунту. Результатом же примирливої педагогіки може стати безвідповідальність. Очевидно, що демократизація освітньо-виховного процесу в духовних навчальних закладах досить складне і суперечливе питання і породжує низку проблем: по-перше, виховний процес має аскетичний характер, а безвідповідальна свобода призводить до деформації морально-психологічного образу майбутнього священнослужителя; по-друге, саме поняття «демократизація» має більш політичний відтінок. Однак, слід зазначити, що в розробці моделі освітньо-виховного процесу необхідно враховувати як традиційні форми виховання, так і реальні потреби студентів духовних ВНЗ, що відповідає сучасним життєвим реаліям. На нашу думку, збалансованість традиційності і сучасності (що якраз і полягає в понятті «демократизація») у моделі виховання надасть можливість підвищити рівень якості православної богословської освіти взагалі.

Ще один аспект підвищення ефективності освітньо-виховного процесу в духовних ВНЗ – організація навчального процесу в пред-

метному плані (цей фактор актуальний для 20% студентів і 34% викладачів (священнослужителів, богословів)). Це, відповідно, посилення як богословських дисциплін, так і світських, переважно гуманітарних (психологія, педагогіка, соціологія, іноземні мови тощо).

Оптимізація навчальних планів освітнього процесу сприяє підвищенню якості богословської освіти. Якість освіти є загально визнаним пріоритетом змін у системі сучасної освіти. Справу ускладнює той факт, що якість освіти також є неоднозначним поняттям. Уявлення про неї варіюються в залежності від культурної традиції, рівня цивілізованості країни, її включення в сучасні глобалізаційні процеси. Сьогодні якість означає новий зміст освіти, насамперед, те, що студенти здобувають компетентності, необхідні для професійної роботи і повсякденного життя в умовах інформаційного суспільства. Також цей аспект досить тісно пов'язаний із розробкою навчальних планів спеціальності «теологія», що починає впроваджуватися у світських університетах.

Третій важливий напрям розвитку православної богословської освіти – впровадження компетентнісного підходу, який полягає у формуванні: 1) компетентності в богословських знаннях; 2) морально-етичної компетентності; 3) соціальної/громадянської компетентності (суспільно-громадської позиції) майбутнього священнослужителя. Основним завданням у цьому напрямку є визначення системи ключових освітніх компетенцій.

Рис. 1 – Тенденції і пріоритети розвитку православної богословської освіти в Україні

Отже, можна виділити три основні напрями розвитку православної богословської освіти в Україні, які сприяють її модернізації: 1) входження в національний освітній простір; 2) підвищення ефективності освітньо-виховного процесу в духовних ВНЗ; 3) впровадження компетентнісного підходу в систему православної богословської освіти. Більш детально ці напрями представлено на рис. 1.

Висновки з даного дослідження. У сучасних умовах модернізації Православної Церкви можна виділити три основні напрями розвитку православної богословської освіти в Україні, які сприяють її модернізації: 1) входження в національний освітній простір (запровадження в системі вищої духовної освіти принципів Болонського процесу; визнання державою дипломів і наукових ступенів духовних ВНЗ; впровадження теологічної освіти в світських навчальних закладах); 2) підвищення ефективності освітньо-виховного процесу в духовних ВНЗ (пріоритет духовного виховання і розвитку майбутніх священнослужителів на традиційній православній основі; демократизація освітнього процесу в духовних ВНЗ; оптимізація предметного поля освітнього процесу); 3) впровадження компетентнісного підходу в систему православної богословської освіти [визначення системи ключових освітніх компетенцій в системі: компетентності в богословських знаннях; морально-етичної компетентності; соціальної/громадянської компетентності (суспільно-громадської позиції)]. Особливе місце в цьому напрямі займає інкорпорація соціального вчення Православної Церкви в систему богословської освіти, що адаптоване до умов глобалізованого світу постсучасності.

Література

1. Carnoy M. Globalization and Educational Reform: What Planners Need to Know / M. Carnoy. – Paris: UNESCO, International Institute for Educational Planning, 1999. – 234 p.
2. Tomusk V. The Rise of the Transnational Capitalist Class and World Bank «Aid» for Higher Education / V. Tomusk // International Studies in Sociology of Education. – 2002. – Vol. 12. – №. 3. – P. 337-353.
3. Бурєга В. Теологія в державних університетах: досвід православних церков Європи / В. Бурєга // Філософська думка. – 2012. – Вип.3. – С. 213-219.
4. Антоній (Паканич). Духовные учебные заведения на пути к Болонскому процессу [Електронний ресурс] / Антоній (Паканич) // Релігія в Україні – Режим доступу до журн.: <http://www.religion.in.ua/main/analitica>.
5. Бєдь В., прот. Проблеми розвитку богословської освіти в духовних навчальних закладах Української Православної Церкви в умовах запровадження Болонського процесу в освітньому просторі України / В. Бєдь // Доповідь на пленарному засіданні перших Покровських міжнародних просвітницьких читань (16 жовтня 2007 року, м. Київ). – 11 с.

6. Хромець В. Нові форми інституалізації теології в світській системі освіти України / Хромець В. // Філософ. думка : спецвип. «Sententiae», [№] III (2012) : Християнська теологія і сучасна філософія. – Вінниця, 2013. – С. 241-248.

7. Антоній (І. Паканич). Принципи розвитку православної богословської освіти в Україні на сучасному етапі [Електронний ресурс] / Антоній (І. Паканич) // Доповідь на конференції «Богослов'я в Україні: організаційний та освітньо-науковий контекст» (Київ, 2-3 квітня 2013). – Режим доступу до журн.: <http://mitropolia.kiev.ua/principi-rozvitku-pravoslavnoi-osvity/>.

8. Дмитриев Г.Д. Модернизм, постмодернизм и теория содержания [Електронний ресурс] / Г.Д. Дмитриев / – Режим доступу до журн.: www.portalus.ru.

9. Конохов Д., Янушкявичене О.Л. Исихастская и постмодернистская модели образования / Д. Конохов, О.Л. Янушкявичене // Церковь и время. – 2015. – № 60. – С. 23-34.

1. Carnoy M. Globalization and Educational Reform: What Planners Need to Know / M. Carnoy. – Paris: UNESCO, International Institute for Educational Planning, 1999. – 234 p.

2. Tomusk V. The Rise of the Transnational Capitalist Class and World Bank «Aid» for Higher Education / V. Tomusk // International Studies in Sociology of Education. – 2002. – Vol. 12. – #. 3. – P. 337-353.

3. Burega V. Teologîâ v deržavnih universitetah: dosvid pravoslavnih cerkov Ėvropi / V. Burega // Filosoŕs'ka dumka. – 2012. – Vip.3. – S. 213-219.

4. Antonij (Pakanič). Duhovnye učebnye zavedeniâ na puti k Bolonskomu processu [Elektronnij resurs] / Antonij (Pakanič) // Religîâ v Ukraîni – Režim dostupu do žurn.: <http://www.religion.in.ua/main/analitica>.

5. Bed' V., prot. Problemi rozvitku bogoslov's'koï osviti v duhovnih navčal'nih zakladah Ukraïns'koï Pravoslavnoï Cerkvi v umovah zaprovadžennâ Bolons'kogo procesu v osvîtn'omu prostori Ukraîni / V. Bed' // Dopovid' na plenarnomu zasidanni perših Pokrovs'kih mižnarodnih prosvitnic'kih čitannâh (16 žovtnâ 2007 roku, m. Kiïv). – 11 s.

6. Hromec' V. Novî formi instutualizaciï teologîi v svîts'kij sistemî osviti Ukraïni / Hromec' V. // Filosof. dumka : specvip. «Sententiae», [#] III (2012) : Hristiâns'ka teologîâ i sučasna filosoŕiâ. – Vinnicâ, 2013. – S. 241-248.

7. Antonij (Ī. Pakanič). Principi rozvitku pravoslavnoï bogoslov's'koï osviti v Ukraïni na sučasnomu etapî [Elektronnij resurs] / Antonij (Ī. Pakanič) // Dopovid' na konferenciï «Bogoslov'â v Ukraïni: organizacijnij ta osvîtn'o-naukovij kontekst» (Kiïv, 2-3 kvitnâ 2013). – Režim dostupu do žurn.: <http://mitropolia.kiev.ua/principi-rozvitku-pravoslavnoi-osvity/>.

8. Dmitriev G.D. Modernizm, postmodernizm i teoriâ soderžaniâ [Elektronnij resurs] / G.D. Dmitriev / – Režim dostupu do žurn.: www.portalus.ru.

9. Konûhov D., Ânuškâvičene O.L. Isihastskaâ i postmodernistskaâ modeli obrazovaniâ / D. Konûhov, O.L. Ânuškâvičene // Cerkov' i vremâ. – 2015. – # 60. – S. 23-34.

Popovych V.M.

TRENDS AND PROSPECTS OF ORTHODOX THEOLOGICAL EDUCATION'S DEVELOPMENT IN UKRAINE

The modern system of the Orthodox Church's theological education is in the process of determining the main development trends, which are caused by a number of problems, connected, first of all – with the issue of Orthodox Church's adaptation to the globalized society changing conditions, the secular liberalism ideas' growing influence and postmodern worldviews regarding the place of religion in modern society, and secondly – to the issues of entering religious high schools in the national education space. Therefore, the article defines the direction of modernization and the Orthodox theological education's reforming in the conditions of the globalized society. Three main directions of Orthodox theological education development in Ukraine, which contribute its modernization are allocated: 1) entry into the national educational space; 2) to increase the upbringing and education processes efficiency in religious universities; 3) the competence-based approach implementation in the Orthodox theological education.

A deep socio-cultural transformation of post-industrial era induce to essentially new forms of social activity organization connected with its reorientation to implementation of humanistic values and solving global problems of modern civilization. The systemic mechanisms of post-industrial social order foundation are a focus of the philosophical analysis of the trends of modern society development well as the determinants of global change. Education's innovative development within the postmodern sociocultural processes is an integral factor in the post-industrial society formation as an "education society". Thus, today is forming a global educational space, which requires national educational system to perform a complex challenge – to adapt to the demands of global trends in higher education and to try to preserve national, traditional educational systems. Not exception is also the system of Orthodox theological education.

The recent researches and publications analysis. Theoretical and practical aspects of Orthodox theological education are provided in such thematic areas today: the historical aspect of Orthodox education (O.Tokareva, Pascenco, M.Talalay, D.Pospelovsky, G. Stepanenko, Lipinski, S.Meshkovaya, Denisenko, M.Razina etc.); Orthodox theological education's problems (Metropolitan Hilarion (G.Alfeev), Archbishop Anthony (I.Pakanich) P.Balog, Archimandrite Victor (Bed), V.Lipinsky, L.Roschina, Yu.Kalnish, A.Kisly, O.Panasenko), Orthodox education: current state and development prospects (A.Kisly, A.Panasenko, M.Razina, M.Lagodich, A. Kolodny, O.Rogova, M.Zakovich, I.Metlik, L.Roschina regulations, reports Synodal departments ROC, UOC MP and UOC KP, the Ukrainian Ministries of Culture). Despite a variety of theological education's researches both among church, and among secular scientists, there aren't enough works aimed at the Orthodox theological education system's modernization and reforming directions determination in the conditions of the globalized society today.

The research objective – to define the main Orthodox theological education development directions on the theoretical analysis basis in Ukraine.

In modern conditions of the Orthodox Church in Ukraine it is possible to ellocate themain directions, which contribute to its upgrade: – occurrence into the national educational space (the Bologna process principles' introducing into the higher religious education system, – the recognition of spiritual universities diplomas and academic degrees' by the State; the theological education's implementation in secular educational institutions); – competence-based approach implementation in the orthodox theological education system (definition of key competencies educational system: competence in theological knowledge of the moral and ethical competence; social/civil competence (public and civic stand)). A specific place in this direction is held by incorporation of the social doctrine of Orthodox Church in system of theological education, adapted for conditions of the globalized world of the post-present. A special place in this area takes the Orthodox Church's social doctrine's incorporation into theological education system, adapted to the globalized world conditions of postmodernity.

Keywords: *Orthodox theological education, national educational space, the Bologna process, the educational and upbringing process, the competence-based approach.*

Надійшла до редакції 27.03.2017 р.